

Het kippenvel van

Carolein Smit, 'Prikkelbaby',

2004, keramiek

Carolein Smit

Machteld Leij “Vetter dan vet moet het zijn”, verzucht Carolein Smit. Ze laat haar hand keurend over de opbollende bloeddruppels gaan, die een knielend Jezusje van top tot teen overdekken. Glanzend rood zijn ze. Als een decoratieve maar pijnlijke mantel omhullen ze het keramieken figuurtje. Het geeft een raar gevoel: zoveel bloed kan nooit goed zijn. Smits realistische keramiek kan een direct horror-effect hebben, maar soms is het op het eerste gezicht vooral schattig. Als je nog eens goed kijkt, vallen rare details op. Zo ligt er op de overloop in het huis van Smit in de schaduwen een minikonijn te slapen. Een vredige glimlach krult om de hazenlippen. Maar de buik puilt verontrustend uit, alsof het diertje zwanger is van een onmogelijke reuzenbaby.

De huiskamer van Smit's huis annex atelier in Breda staat vol kunstboeken en bizarre objecten, zoals een verzameling katten en honden die dienst doen als theepot. Hun pootjes vormen de tuit. Plastic speelgoedjes, versleten en al, staan uitgestald alsof het gaat om waardevolle kleinsteden. Dit is het domein van kunstenaar Carolein Smit, een *Einzelgänger* in de beeldende kunst. Ze is een indrukwekkende lange vrouw, met een volle bos donker haar. Regelmatig schalt haar lach door de kamer. Twee zwarte hondjes, Vos en Haas, springen uitbundig rond haar voeten.

Smit studeerde af als tekenaar en lithograaf in 1984 aan de Academie St. Joost in Breda. Haar tekeningen waren realistisch maar sprookjesachtig, ze vormden werelden op zichzelf. Ze werkte als illustrator, onder andere voor NRC Handelsblad. In 1993 kreeg ze nog een eervolle vermelding van de jury van de Prix de Rome. Maar in 1995 zou alles anders worden: sinds een drie maanden durend werkverblijf Europees Keramisch Werkcentrum boetseert ze uitsluitend nog haar figuren, die rechtstreeks uit sprookjes, volksvertellingen of uit de bijbel lijken te komen. Smit trekt zich weinig aan van de hedendaagse kunst, ze laat zich leiden door haar eigen fantasie. Een vaste kring aan verzamelaars volgt haar op de voet. Ze stelt regelmatig tentoon in Duitsland. En in 2000 werd ze door curator Jan Hoet uitgenodigd om in Watou werk te exposeren tijdens de jaarlijkse Poëziezomer. Ze legde er twee ratten van keramiek in een oude gootsteen. Als een variant op het symbool voor eindeloosheid, de ouroboros, knaagden ze aan elkaars staart.

Haar werk schurkt tegen het kitscherige aan, door de realistische verbeelding en de soms overweldigende kleuren. Ze speelt er mee: overdadige versiering en de goudglans vreest ze geen enkel moment. Soms is ze obsessief bezig met een thema. In 2003 bijvoorbeeld werkte ze aan een reeks beelden, de 'Aracoeli'. Ze raakte geïnspireerd door een Jezusbeeldje in de Romeinse kerk Santa Maria in Aracoeli. Dit beeldje van een gekroond Christuskind, door dankbare gelovigen overladen met geschenken, leidde tot een flinke reeks beelden van blijde baby's gehuld in opzichtige gewaden. Soms huilen ze, ze pruttelen wat, of hebben pistolen in hun knuistjes. Maar Smit laat ze vooral baby zijn, in plaats van een heilige entiteit. En af en toe zit er een komische noot in, als zo'n zwaar gedecoreerd gewaad openvalt en oneerbiedig blote babybillen onthult.

Met eenzelfde toewijding verdiept ze zich in echte historische figuren. Smit trok in 2004 de aandacht met haar sculpturen van de middeleeuwse koningin Margaretha van Denemarken, haar ridder Frederik en hun dochter Sophie. Ze overlaadde hun knokige keramieken skeletten met rijkdom, gewaden en kronen. Maar Ridder Frederik heeft gekke handschoentjes in zijn zak zitten, en Prinses Sophie zwaait ook al met pistolen in het rond. De kunstenaar combineert haar fascinatie voor bepaalde figuren met onverwachte, gekke details. Daardoor nodigt haar werk uit tot fantaseren, tot het zoeken naar een

betekenis. In geen geval krijg je die cadeau van de kunstenaar, je zoekt het zelf maar uit.

Her en der staan in het atelier op zolder beelden in aanbouw. Smit werkt aan het lichaam van wat een tweekoppig rammetje moet worden. Op tafel staat een nog ongebakken, ontveld konijn met gemeen scherpe tandjes. Hij duikt op uit een groene kool: de blaadjes zijn in een perfecte structuur uit klei gemaakt. Het ziet er bewerkelijk uit. Smit: “Mijn werk heeft een zekere tactiliteit. Ik prik bijvoorbeeld ook gaatjes in het oppervlak, in een hoek van negentig graden. Als je er langs beweegt, zie je vervolgens de lichtval veranderen.” Een mannetje zit ineengedoken in de kast te wachten op een glazuurbeurt. Hij is van top tot teen opgetrokken uit dezelfde groene koolbladeren structuur als de kool van het konijntje. Een jong Icarusje in een witblauwige waas gehuld, heeft de vleugels om zich heen geslagen. Zijn neus steekt er boven uit. Zijn haren zijn elk afzonderlijk gerold uit klei, er zit een schwing in. De veren steken uit de huid in de rug. Ja, zo ziet een gevederd mens eruit, als die zou bestaan.

Bevalt het werken met keramiek? Teken je eigenlijk nog?

“Nee, helemaal niet meer. Het is zelfs zo erg, dat ik 't bijna niet meer kan. Ik maak nog wel eens voorschetsen, maar meer ook niet. Tekenen is voor mij iets dat je moet bijhouden. Met klei kan ik echt maken wat ik wil. De thematiek is wel altijd gelijk gebleven. Dieren en baby's keren regelmatig terug in mijn werk, net als de Dood, mythologie, en geloof. Iconen uit de kunstgeschiedenis duiken vaak op, omdat je ze kunt gebruiken als vehikel om iets te vertellen. Ik maak vaak Maria Magdalena's. Met hun lange haren, zijn ze geïnspireerd op een beeld van Donatello. Maria Magdalena die met haar lange haren de voeten van Christus wast, dat vind ik zo deemoedig. Ik ben niet gelovig, ik ben absoluut atheïst, maar ik vind bijbelse verhalen een goede metafoor. Hebzucht en macht, onmacht en schuld, deze bijbelse thema's zijn nog steeds aan de orde. Ik vind dat prachtig!” Een van Smit's Magdalena's is nog in aanbouw. Ze zit geknield, overdekt met bolletjes. Als dat geglazuurd wordt, worden het zilveren bolletjes: waterdruppels.

Bedenk je van te voren al hoe je een beeld wilt hebben?

“Nee, dat staat nooit vast. Als ik alles van te voren zou uittekenen, en dat ik het dan vervolgens alleen nog maar zou moeten kleien, dan gaat me dat snel vervelen. Daarom werk ik altijd vanuit de losse pols. Op een gegeven moment kan een beeld nog maar op één manier afgemaakt worden, zoals nu het geval is met het dubbele rammetje. Dat is nu vrij dwingend van vorm. Maar bij elk beeld is er sprake van een vrije gedachtegang. Het duurt vrij lang voordat een beeld af is, wel een week of twee, en in die tijd is je brein natuurlijk ook nog steeds bezig. Je gedachten dwalen af, je herkaut nog eens wat, dan schiet

*“Mijn werk moet altijd heftig zijn,
het moet een knoop-in-je-maag gevoel opleveren.”*

je weer iets te binnen. Het groeit echt. Als ik aan het werk ben, dan maak ik 't zoals het moet smaken. Op gevoel. Maar een beeld moet wel zo uitpakken als ik wil. Als een beeld uit de oven komt, en het glazuur is niet naar mijn zin, dan gaat een beeld weg. Maar soms is het toeval juist een aanwinst, zoals gebeurde met dit skelet met kroon ('Vanitas 3', 2004). Ik haalde het werk uit de oven, toen bleek dat de kroon was scheefgezakt. Ik heb toen de gevallen kralen ook goud geglaazuurd. Shit happens.”

Wil je andere mensen raken met je werk, wil je ze choqueren?

“Mijn werk moet altijd heftig zijn, het moet een knoop-in-je-maag gevoel opleveren. Het heeft altijd wel een morbide inslag. Maar eigenlijk ben ik nooit zo bezig met andere mensen. Ik ben meer met mezelf bezig, met mijn eigen fascinatie. Daar kan ik moeilijk van af stappen. Het zit in een gedachtecirkel, ik wil telkens iets toevoegen aan de thematiek. Als ik op reis ga, vaak naar Italië, ben ik blij omdat ik dan weer input krijg. Ook koop ik graag museum-boekenwinkels leeg. En ik ben altijd op zoek naar rariteitenkabinetten, zoals je die in Dresden in de gewelven van het residentiekasteel, het 'Grünes Gewölbe' aantreft. In die lijn vind ik ook de stillevens van Balthasar van der Ast, met die schelpjes en die insecten geweldig. Dat soort dingen is voor mij beter om naar te kijken dan moderne beeldende kunst.”

Zijn er wel hedendaagse kunstenaars of kunstwerken waar je een verwantschap mee voelt?

“Het gaat niet om een verwantschap, maar ik ben weg van het werk van Anish Kapoor, juist vanwege zijn minimalisme en zijn spel met vormen die uit

niets bestaan. Datzelfde zie je bij James Turrell, met zijn donkere kamer in de Pont. Het lijkt daar alsof er niets is, maar als je went aan het donker, zie je er die vreemdsoortige indeling van de ruimte.”

Is er een overkoepelende thematiek aanwezig in je werk?

“Vaak heeft mijn werk te maken met huid: verhullen, bedekken en beschermen. Zo maak ik zittende baby's met pinnen erop, de Prikkelbaby's. Die strekken hun armpjes naar je uit, je zou ze willen oppakken. Maar dat is heel gevaarlijk, die beelden moet je echt met schuimrubber hanteren. Ik vind het lastig, een wezen dat afhankelijk van je is. Daarnaast zitten er altijd dieren als raven en haasjes in mijn werk. Hazen zijn kwetsbaar, maar ze zijn ook een vruchtbaarheidssymbool, ze vermenigvuldigen zich razendsnel. Raven zijn heel raadselachtig, zwart, ze hebben met de dood te maken, maar ze zijn tegelijkertijd ook hele mooie vogels. Kraaien en raven leven in hecht gezinsverband. Ze kennen zelfs rouwrituelen, ze zitten vaak dagen bij een dood familielid. Er zit een soort menselijke trek in die beesten, ook wat betreft het hebberige, hun behoefte aan glimmende objecten.”

Dus als je een raaf verbeeldt, zeg je daarmee iets over de mens?

“Dat kan ik niet echt zo zeggen, ik probeer heel veel in een beeld te proppen. Hoe meer erin zit, hoe beter.” In een hoekje staat een beeld van een raaf te wachten op een glazuurbeurt. Smit: “Kijk waar die raaf op zit: een gouden beker, slangen, gouden dingetjes, en een dood familielid. Hij is hebberig en bezitterig, maar ook aandoenlijk.”

Carolein Smit,
'Man van Smarten 3', 2007,
keramisch sculptuur,
H 65 cm, B 37 cm, D 38 cm
foto: Winnifred Limburg

Carolein Smit, Zonder titel,
2006, keramisch sculptuur,
H 54 cm, B 42 cm, D 42 cm
foto: Winnifred Limburg

Carolein Smit, 'Vanitas',
2006, keramisch sculptuur,
H 65 cm, B 36 cm, D 34 cm
foto: Winnifred Limburg

Carolein Smit, 'Theepotman',
2006, keramisch beeld,
H 51 cm, B 28 cm, D 49 cm,
foto: Winnifred Limburg

Waar haal je je inspiratie vandaan?

"Als kind begroef ik mezelf in sprookjesboeken, de Sneeuwkoninkin van Hans Christiaan Andersen is een van de mooiste verhalen die ik ken. Dat jongetje krijgt een ijsplinter in zijn hart, dat bevriest dan. Daar moest ik enorm om huilen. Ik heb een zwak voor verhalen die mooi en romantisch helemaal fout aflopen. Ziek hè? Je komt dat ook tegen in de film Babel, waarin alles misloopt vanaf het moment dat een vrouw per ongeluk in Marokko wordt neergeschoten. Ook filmkarakters kunnen me intrigeren. De angstaanjagende Frank die in de film Donny Darko in een konijnenpak rondwaalt, geeft me echt kippenvel! Wat betreft de beeldende kunst vond ik de zwaar aangezette romantiek van Caspar David Friedrich op de middelbare school al mooi. Ondanks dat de tekenleraar zei, dat het fout was. Melancholie en dat hele gezwollene, daar kan ik echt in zwelgen."

Je werk wordt door verzamelaars aangekocht, en je exposeert vooral in galleries en neemt regelmatig deel aan groepsexposities. Verlang je niet eens naar een solo-expositie in een museum?

"Mijn werk neemt veel tijd om te maken en als ik tien of twaalf beelden moet maken, zou ik ontzettend goed moeten plannen. Ik neem veel vaker deel aan groepsexposities. Maar ik ambieer solo-exposities ook niet erg. Rust in het atelier is belangrijk voor me. Als er te veel druk achter komt te zitten, dan val ik stil. Vlak voor een tentoonstelling kan ik nog wel glazuren, maar niet meer boetseren. Dan moet ik later weer opladen, nadenken en als afleiding koken voor mensen."

Is er volgens jou een actieve rol voor de kunst weggelegd in de samenleving?

"Dat weet ik niet. Mijn werk ligt vooral heel erg dicht bij mij, het is heel erg introspectief. Daarom wijs ik ook vaak opdrachten af, anders moet ik me verplaatsen in iemand anders."

Nee, het gaat mij vooral om invallen en ideeën, die komen dan vroeg of laat terug in een beeld, zoals bijvoorbeeld bij de theepotman gebeurde. Ik was op een feestje op de ambassade in Londen. Daar liep een butler rond met een theekan. Hij was zo lusteloos, en met dat matte gezicht van hem schonk hij maar thee uit. Dat leidt dan een half jaar later tot een beeld."

Je geeft je sculpturen regelmatig pistolen en geweren mee. Waarom?

"Prinses Sophie heeft twee pistolen, dat hoort bij haar. Ze is een beetje gemeen. Zo zit ze in mijn hoofd. Ik vind de vorm zo mooi, het is een machts-object, een vorm waar mensen hun handen niet vanaf kunnen houden. Het is een afschuwelijk ding, maar tegelijkertijd is het enorm fascinerend. Ik verwerk wel meer gekke dingen: een mobiele telefoon, of kleine tankjes, vaak kinderspeelgoed. In 'Vanitas' bijvoorbeeld zitten twee kindergeweertjes, die de scheenbenen van het skelet stevigheid geven. Als je het bakt, is het nog zo breekbaar. Pas als je alles laat vollopen met glazuur, wordt het stevig. In de kolf zitten een cowboy en een indiaantje, je moet wel letten op de detaillering. Zo zit er altijd ook wel humor in mijn werk. Het moet niet te zwaar op de hand worden."

Werk van Carolein Smit is te zien van 19 april t/m 23 mei bij Flatland Gallery, Lange Nieuwstraat 7, Utrecht. www.flatlandgallery.com, www.caroleinsmit.com